ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ : 361
DERGİSİ

CİLT : XXXII SAYI : 1 -2

FAKÜLTE DERGİSİ

ANKARA - 1988

XIX. YÜZYIL DİVAN ŞİİRİ[1]

Doç. Dr. İsmail ÜNVER

Osmanlı İmparatorluğu XIX. yüzyıla III. Selim (1789-1807)'in saltanatının son yıllarında girer. "İlhamı" mahlasıyla şiirler yazan III. Selim, Osmanlı sultanları arasında şiir ve edebiyatla ilgilenen son padişah olarak bilinir.

XVII. Yüzyılda başlayan duraklama, XVIII. yüzyılda başlayan askerî ekonomik ve teknolojik gerileme, İmparatorluğun Batı karşısında bilim ve teknikte kendisini yenilemesini gerekli kılmıştı. Yenileşmenin yolu da eğitimden geçiyordu.

O zamana kadar eğitimde etkili olan medreseler, kendisini yenileyemediği gibi, memlekette yeniliğe doğru atılan her adımın karşısına çıkıyor, her fırsatta "istemezük" deyip kazan kaldıran yeniçerileri de kışkırtıyordu.

Buna rağmen, XVIII. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak, askerî eğitime yönelik Mühendishâne-i Bahrî-i Humâyûn (1773), Mühendishâne-i Berrî-i Humâyûn (1794) ile Mekteb-i Tıbbiyye (1827) açıldı. Bunu Mekteb-i Harbiyye (1834)'nin açılışı izledi.

Yeniçeriliğin kaldırılmasıyla (1826) Tanzimatın ilâm (1839), askerî ve siyasî hayatta ileriye atılan önemli iki adımdır. Yukarıda adını verdiğimiz öğretim kurumlarının açılışından sonra, bu kurumlarda okutulacak ders kitaplarım telif ve tercüme yoluyla hazırlayacak olan Encümen-i Dâniş (1850)'in, eğitim ve öğretim işleriyle doğrudan ilgilenmek üzere Maarif-i Umûmiyye Nezaretinin kurulması ve başta gazetecilik olmak üzere yayın hayatına canlılık gelmesi, yenileşme hareketini hızlandıran önemli etkenlerdir.

Yenilik hareketlerinin, yüzyıllar süren alışkanlıkları bir anda ortadan kaldırması mümkün değildi. A. Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi "Eski, yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen, cemi-

1 XIX. Yüzyıl Divan Edebiyatı üzerine yaptığımız araştırmanın sonucu olan bu çalışma, yaklaşık 550 daktilo sayfası tutmakta olup, *Büyük Türk Klasikleri* adlı eserin VIII.veya IX. cildinde yayımlanacaktır. Burada XIX. Yüzyıl Divan şiiri hakkında bir özet sunmakla yetiniyoruz.

yetin içinde, ruhlarda bütün unsurlarıyla çok derin surette hakimdi. Bütün hayat onunla dolu idi"[2].

İşte bu yüzden, yedi yüz yıllık bir geçmişi olan Divan Edebiyatının, yenileşmenin getirdiği şartlara teslim olduğu, sessiz sadasız, mücadelesiz silinip ortadan kalktığı düşünülemez. O da yaşama ve dirilme imkânı arayacak, güçsüzlüğüne ve nefessizliğine rağmen yeni ile savaşacaktı.

Öte yandan yeni şiir, eski şiirden bütünüyle kopmuş da değildi. Muhteva dışında, yeni ile eski şiir arasında önemli bir fark yoktu. Dil, vezin, nazım şekilleri büyük ölçüde aynı idi. Ayrıca, yeni şiirin önde gelen isimleri, eski şiiri öğrenerek yetişmişler, hatta o yolda eserler de vermişlerdi. Bu yüzden edebiyat ve özellikle şiir alanındaki değişiklikler, askerî değişiklikler kadar hızlı bir gelişme içinde olamamıştır.

XIX. Yüzyılda eski şiir geleneğini sürdüren şairlerin sayısı, daha önceki yüzyıllardaki şair sayısından hiç de az değildir. *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu'nda* bu döneme ait 114 şairin divanlarını buluyoruz. Aynı donemde, yazma olarak kitaplıklara girmediği halde basılmış birçok divan tanıyoruz. Divanı elde bulunmayan şair sayısı da az değildir. Bu yüzyılın şiirini kısa bir sürede anlatmak zorunda oluşumuz, bu şairlerin adlarını bile saymaya imkân vermemektedir. Araştırmalarımız sırasında, bu yüzyılın en önemli şairleri olarak değerlendirdiğimiz on üç şairin adlarını ölüm tarihlerine göre sıralamakla yetiniyoruz:

Enderunlu Vasıf (öl. 1824), Keçeci-zâde İzzet Molla (Öl. 1829), Dâniş (öl. 1830), Pertev Paşa (öl. 1837), Aynî (öl. 1837), Leylâ Hanım (öl. 1848), Şeyhülislâm Arif Hikmet (öl. 1859), Şeref Hanım (öl. 1861), Leskofçalı Gâlib (öl. 1867), Osman Nevres (öl. 1876), Yenişehirli Avnî (öl. 1883), Kâzım Paşa (öl. 1889), Hersekli Arif Hikmet (öl. 1903).

Burada XIX. yüzyıl Divan şâirlerinin yetişmesinde etkili olan iki çevreyi kısaca anmak yerinde olur. Bunlardan birincisi tarikat çevresidir. Her buhranlı dönemde olduğu gibi, XIX. yüzyılda da bir tarikata intisap etme modası vardır. Bu dönem divan şairlerinden, bir tarikata girmemiş, bir şeyhe intisap etmemiş şair yok gibidir. Fakat bu durum, bütün şairlerin dinî ve tasavvufî şiirler yazdığını göstermez. Bunlardan çoğunun şiirlerinde rindane ve âşıkane edâ hakimdir. XIX. Yüzyıl şairlerinin yetişmelerinde etkili olan ikinci çevre ise, devlet dairelerinin kalemleridir. Şairlerin çoğu kâtiplikle hayata atılmış, mahlas-

2 A. Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* İstanbul 1956 (2. bs), s. 38.

larını girdikleri dairenin başkanından ya da bir büyüğünden almış kişilerdir.

XIX. Yüzyılda, bütün direnişine rağmen yeni şiir karşısında gittikçe gücünü kaybeden, hatta kendi geleneği içinde bile değerini koruyamayan Divan şiirinin durumunu, şu üç nokta etrafında belirlemek mümkündür:

1. Encümen-i Şu'arâ

1861 Yılında kurularak çalışmalarını bir yıl kadar sürdüren bu topluluk, XIX. yüzyıl Divan şiirini canlandırmak için, XVII. yüzyılın önemli şairlerini örnek alma yolunu tutmuştur. Encümen, her hafta sah günleri Hersekli Arif Hikmet'in evinde toplanıp, yazdıkları şiirleri değerlendiriyordu. Bu toplulukta yer alan şairler şunlardır: Hersekli Arif Hikmet, Leskofçalı Gâlib, Yenişehirli Avnî, Hoca Nâ'ilî, Osman Şems, Kâzım Paşa, Halet, Recâî-zâde Celâl, Üsküdarlı Hakkı, Eşref Paşa, Ziya Bey (Paşa) ve Namık Kemâl. Namık Kemâl ,en genç üye olarak, toplantıya getirilen şiirleri okur, tartışmaya sunardı.

Topluluktaki şairlerin çoğu, eski kültürü ve edebî zevki iyi bilen, nazım tekniği yönünden güçlü şairlerdi. Bunların divanları incelendiğinde, kasidede genellikle Nef'î'yi, gazelde ise Nâ'ilî-i Kadîm ile Fehîm-i Kadîm'i izledikleri görülür. Bu şairler XVII. yüzyılda sağlam ve ahenkli ifadeleriyle, renkli hayalleriyle, zevkteki incelikleriyle tanınmış şahsiyetlerdir[3]. Encümen-i Şu'arâ'da yer alan şairler de şiirlerinde bu ilkelere uymaya çalışmışlardır. Bu yolda hepsinin de başardı olduğu söylenemez. Ancak, XIX. yüzyıl Divan şiirinin en güçlü temsilcilerinin bu şairler arasından yetiştiği söylenebilir. Leskofçalı Gâlib, Yenişehirli Avnî ve Hersekli Arif Hikmet hem Encümen-i Şu'arânın hem de XIX. Yüzyıl Divan şiirinin en başarılı temsilcileridir.

Şiirlerindeki mubalağa ve fahriyeleriyle Nef'î'yi hatırlatan Leskofçalı Gâlib, söyleyiş bakımından Nâ'ilî-i Kadîm'in izindedir. Kendisini üstat olarak kabul eden gençlere de o yolda ilerlemelerini tavsiye eden Gâlib'in *Divan'ında* Nâilî-i Kadîm'e ve Fehîm'e nazireleri vardır. Şiirlerindeki sağlam ifade, gücünü tasavvuf sözlüğünden seçilmiş kelimelerden alır. Kullandığı kelime kadrosu içinde ışık ve aydınlıkla ilgili kelimeler önemli bir yer tutar. Bu yönüyle de Şeyh Gâlib'i andırır. Onun kendi şairliği hakkındaki şu kıt'ası, Nef'î'ye olan iligisini de gösterir:

3 Hasibe Mazıoğlu, Türk Edebiyatı (Eski), Türk Ansiklopedisi, 257. Fasikül.

Kalıp Nef'î-i mu'ciz-gûdan evreng-i suhan mahlûl
Hünermendân-ı Rûm olmuşdu her bir asrda tâlib
Edince şimdi da'vâ tab'ım ol câh-ı mu'allâyı
Dedi hukkâm-ı dîvân-ı kaza el-hükmü li'l-Gâlib.

Yenişehirli Avnî Bey, eski şairlerin söyleyişlerinin zamanın icaplarına göre değiştirilip düzeltilmesi gerektiğine inanan, yeni söyleyişler peşinde koşan bir şairdir. Kasidelerinde Nefî yolundadır. Gazellerinde Fuzulî, Nâbî ve Şeyh Gâlib'in etkileri görülür. Aşağıdaki rubaî, Avnî Bey'in çok tanınmış ve sevilmiş şiirlerindendir:

Mecnûn ki "lâ ilahe illâ"der idi
Teklîf-i şu'ûr eyleseler "lâ" der idi
01 mertebe "Leylâ"sma meftun idi kim
"Mevlâ" diyecek mahalde "Leylâ" der idi.

Hersekli Arif Hikmet, şiir dilini ustalıkla kullanan, kolay yazan ve tekrara düşmeyen bir şair olarak tanınmıştır. Birçok gazelinde Nâ'ilî-i Kadîm'in söyleyişine yaklaşmakla birlikte, muhteva bakımından ondan ayrılır. Gazelleri daha çok tasavvufî ve hikemîdir. Bazı şiirlerindeki fahriyeler Nef'î'yi andırır. Onun:

01 şu'le-i aşkız ki tecellâda nihânız
Gûyâ ki şu'â'-ı "yed-i beyzâ"da nihânız

matlalı gazeli Neşâtî'nin aynı matlalı gazeline;

Hadîka-i hat-ı müşgîn-i yâra dek gideriz
Nesîm-i gülşen-i aşkız bahara dek gideriz

matlalı gazeli ise, Nâ'ilî'nin tanınmış gazeline yazdığı başarılı birer naziredir.

2. **Mahallileşme hareketini sürdürmeye çalışanlar**

XVIII. Yüzyılda Nedim'de en kuvvetli temsilcisini bulan "mahallîleşme" hareketi, bu yüzyılın sonlarına doğru gittikçe yozlaşmış, XIX. yüzyılda ise bayağılığa düşmüştür. Halk söyleyişini şiire sokmada aşırıya kaçan ölçüsüzlüklerin bulunması, şiirlerin duygu derinliğinden ve hayal zenginliğinden yoksun olması, eski divan şairlerinin üzerine toz kondurmamaya çalıştıkları "aşk"ta cinselliğin ağır basması, sadece yazılmış olmak için vezne uydurulmuş kafiyeli sözler izlenimini veren beyitlerdeki zevksizlikler, bu yoldaki şiirlerin genel özellikleridir. Bu gruptaki şiirleri, her yönüyle günümüz musıkîsindeki arabesk parçalara benzetmek mümkündür.

Eski kültürün gittikçe yıprandığı böyle bir dönemde, bu tür şiirlerin oldukça ilgi gördüğünü de söyleyebiliriz. Yüzyılın başında düzenlenmiş olan Şefkat Tezkiresi ile son çeyreğinde tamamlanmış olan Fatin Tezkiresi'nde örnek olarak verilen şiirlerin, genellikle yukarıdaki tanıma uyduğu görülmektedir.

XVIII. Yüzyılda Nedim'in, nezaketi haddeden geçirerek boy, gül kokusunu imbikten geçirdikten sonra koku, nazın ucunu işledikten sonra mendil olarak verdiği; "buse" sözünü söylerken, bu sözdeki "sin" harfinin dişlerinden, dudaklarının incineceğini hayal ettiği sevgili; XIX. yüzyılın bu yoldaki şiirlerinde, türlü meyvelere benzetilen organları şapur şupur hoyratça öpülen, adî zevklere vasıta kılınan güzeller haline getirilmiştir.

Mahallileşme hareketini sürdürmeye çalışan şairlerin, divan şiirdeki "nazire" anlayışım da yıprattıkları, nazireyi basitçe taklit ya da tehzil haline getirdikleri, divanlarının incelenmesinden anlaşılmaktadır. Burada bir örnek olmak üzere, XVI. yüzyılın tanınmış şairi Bâkî'nin:

*

Güzeller mihribân olmaz dimek yanlışdur ey Bakî
Olur va'llâhi bi'llâhi hemân yalvarı görsünler

beytini ve bu beyitteki nüktenin, XIX. yüzyılda Vâsıf ve Aynî'nin şiirlerinde ne hale geldiğini göstermek istiyoruz. Bakî, "yalvar" sözünü bilinen anlamı yanında eski bir para birimi anlamında da kullanarak, söylemek istediğini son derece başarılı bir anlatım kalıbına sokarken, XIX. yüzyılda mahallileşme hareketinin en önemli temsilcisi sayılan Vâsıf:

Seni sayd eyleme mümkün mü dedim dil-dâra
Dedi bin nâz ile sîm ü zere sor sorma bana

ve yine bu yüzyıl şairi Aynî:

Yalınız nâle vü feryâd u figân etme değil
Ayniyâ vasla sebeb zerde de dil-berde de var

beyitlerinde aynı düşünceyi dile getirmeye çalışmışlar; fakat Bâkî'nin söyleyişine yetişmek şöyle dursun, Bâkî'nin beytindeki nükteyi bayağılığa düşürmüşlerdir.

XVIII. Yüzyıl şairi Nedim'in çok beğenilen:

Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şişeden ruhsâr-ı âl olmuş sana

matlalı gazeline XIX. yüzyılda birçok nazireler yazılmış olmasına rağmen, bunların hemen hemen tamamı, divan şiirindeki nazire anlayışının çok gerisinde kalmışlardır.

Bu gruba giren birçok şair arasında Enderunlu Vâsıf, Hızırağa-zâde Sa'îd, Refî'-i Kâlâyî ve Fatin Davud'u gösterebiliriz. Bunlardan Vâsıf'ın "Kadın söyleyişiyle ananın kızına öğütleri" Ve "Kızının anasına cevabı" başlıklı iki muhammesi, XIX. yüzyıl divan şiiri açısından önem taşımamakla birlikte, İstanbul'un kenar mahalle kadınlarının dilini, hayata bakış açılarını göstermesi bakımından değerlidir. Fatin Dâvûd ise, şairliğinden çok "-Hatimetü'l-eş'âr" adlı tezkiresiyle tanınmıştır. Bütün şiirlerini bu yolda yazmamakla birlikte, divanlarında bu tür şiirler bulunan şairlerin sayısı da oldukça kabarıktır.

Şiirlerinde mahallî renkler bulunması ve nazire yazmaya düşkünlüğü sebebiyle XIX. yüzyılın önemli şairi İzzet Molla'yı da bu grup içinde anıyoruz. Fakat o, öbürleri kadar aşırı gitmemiş, "*Mihnet-keşân*'-ıyla son dönemin en başarılı ve en özgün mesnevi örneğini vermiş; kasidelerinde Nef'î'nin, öbür şiirlerinde Fuzûlî, Ruhî, Nedîm ve Şeyh Gâlib'in etkileri görülen önemli bir şairdir. Gazellerinin son beyitlerini Mevlânâ sevgisine ve övgüsüne adayan İzzet Molla'nın, "harâb" redifli gazelinin şu beyitleri hafızalardan silinmemiştir:

Meşhurdur ki fısk ile olmaz cihan harâb
Eyler anı müdâhene-i âlimân harâb

Bir mevsim-i baharına geldik ki âlemin
Bülbül hamûş havz tehî gülsitân harâb.

3. **Dini-tasavvufi şiirler yazan şairler**

Divan edebiyatının her döneminde olduğu gibi, XIX. yüzyılda da dinî ve tasavvufî şiirlerin belli bir ağırlığı vardır. Nasır Abdulbâkî Dede, Müştak Baba, Safâyî Dede, Türâbî Baba, Şeyh Nazîf ve Osman Şems gibi tasavvufî şiirler yazan şairler yanında, Kâzım Paşa gibi "âl-i abâ" mersiyeleriyle tanınmış şairler de vardır. Ayrıca, şiirlerinin çoğu din dışı olduğu halde, divanlarında dinî ve tasavvufî şiirler bulunan şairler de çoktur.

Dinî ve tasavvufî şiirlerde de genellikle eskinin tekrarlandığı, XIX. yüzyılın bir Şeyh Gâlib yetiştiremediği kesinlikle söylenebilir.

Bu yüzyılda divan şairlerinin kullandıkları nazım şekillerinde de sayı bakımından dengesizlikler gözlenmektedir: Mesnevi nazım şekli

birkaç örnek dışında ihmal edilmiştir. Divanlarda mesnevi biçimiyle yazılmış değişik türde şiirler görülmekle birlikte, çeşitli konularda yazılmış uzun mesneviler görünmez olmuştur. Yukarıda da andığımız gibi, yüzyılın en başarılı mesnevisi, İzzet Molla'nın "*'Mihnet-keşân'ıdır*[4]. Bunun dışında, aynı şairin *Gülşen-i Aşk'ı,* Selâmı Mevlid'i, Mehmed İzzet Paşa'nın Yûsuf u Züleyhâ'sı, Osman Nevres ve Aynî Divanlarındaki küçük mesneviler, mahiyet bakımından farklı olmakla birlikte, Ziya Paşa'nın *"Hârâbat Mukaddime"si* anılabilir. Divanlardaki kaside sayısında da önceki yüzyıllara göre önemli bir azalma gözlenmektedir. Gazel türü bu yüzyılda da işlenmiş olmakla birlikte, sanat değeri taşıyan gazel sayısında büyük bir düşüş görülmektedir.

XIX. Yüzyılda en çok rağbet gören nazım şekilleri, tarih kıt'alarıyla bendli nazım şekilleridir. Bir örnek olmak üzere, *Pertev Paşa Di*vanı'ndaki tarih kıt'alarının diğer nazım şekillerinin toplamından çok daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Öbür divanlarda da bu sayı geçmiş yüzyıllara göre oldukça fazladır. Ayrıca, tarih kıt'alarının kullanım, alanları da genişlemiştir. Şairlerin, değişik türden olaylar için çok sayıda tarihler düşürmüş olmaları, bir bakıma XIX. yüzyıl tarihinin ve sosyal hayatının edebiyata yansıması olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, divanların bu dönem tarihi için vazgeçilmez kaynaklar oldu.ğunu ifade etmek gerekir.

Bendli nazım şekilleri arasında terkîb-i bendler ve şarkılar, en çok ilgi gören nazım şekilleridir. Terkîb-i bendlerin çokluğu, divanlarda sık karşılaşılan mersiyelerin bu nazım şekliyle yazılmış olmasındandır. Ayrıca bu yüzyılda Bağdatlı Ruhî'nin Terkîb-i Bendi'ne yazılmış nazireler de vardır. Bunlar arasında Kâzım Paşa'nın ve özellikle Ziya Paşa'nın Terkîb-i Bendleri anılmaya değer. Şarkılar ise en çok ilgi gören nazım şeklidir. Bu dönemde yazılıp bestelenmiş şarkıların çoğu bugün bile beğenilmektedir. İşte birkaçının ilk bendi:

Bensiz ey gül gülşen-i âlemde mey nûş eyleme
Andelîb-i aşkınım hasretle hâmûş eyleme
Gönlümü sahbâ-yı hicranınla serhoş eyleme
Her ne cevr eylersen et ahdi ferâmûş eyleme

(Vâsıf, *Divan,* Şarkiyyât, s. 39).

Dil-harâb-ı aşkınım sensin sebeb berbâdıma
Bir teselli ver gelip bârî dil-i nâ-şâdıma

4 Bu mesnevî'nin adı, Ziya Paşa'nın Hârâbat Mukaddimesinden başlayarak bazı edebiyat tarihlerinde de "Mihnet-i Keşan" diye anılmıştır. Ancak bu hatalı bir kullanıştır.

Taş mıdır bağrın ki gelmezsin benim imdadıma
Dini ayrı kâfir olsa rahm eder feryâdı'ma

(Vâsıf, *Divan,* Şarkiyyât, s. 69)

Senden bilirim yok bana bir fâ'ide ey gül
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül
Etsem de abesdir sitem-i hara tahammül
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

(Osman Nevres, *Divan,* s. 64)

Gurûb etdi güneş dünyâ karardı
Gül-i bâğ-ı emel soldu sarardı
Felek de böyle matemler arardı
Gül-i bâğ-ı emel soldu sarardı

(Deli Hikmet, İ.M. Kemâl İnal, *Son Asır Türk Şairleri,* s. 650).

Günümüzde TRT repertuvarında şarkıları bulunan XIX. yüzyıl güfte yazarları şunlardır[5]: III. Selim, II. Mahmud, Mehmed Akif Paşa, Mahmud Celâleddin Paşa, Çorlulu-zâde Mahmud Celâleddin Paşa, Dâniş, Fehîm-i Cedîd, Yenişehirli Avnî, Hızırağa-zâde Sa'îd, Deli Hikmet, İzzet Molla, Namık Kemâl, Leylâ Hanım, Nakşî Dede, Osman Nevres, Pertev Paşa ve en çok şarkısı bulunan Enderunlu Vâsıf. Ayrıca bu yüzyıl Türk musikîsinin ünlü bestecileri İsmail Dede Efendi ve Hacı Fâ'ik" Bey de güfteler yazmışlardır.

Konuşmamı, XIX. yüzyılda yaygın bir biçimde karşımıza çıkan ortak gazel söyleme modasına değinerek bitirmek istiyorum. Bu, ayrıca incelenmesi gereken bir edebiyat olayıdır. Özellikle Encümen-i Şuarâ'ya katılan şairlerin divanlarında daha sık karşılaştığımız bu gazeller iki, üç hatta dört şairin ortaklaşa meydana getirdiği şiirlerdir. Beyit sayısı yirminin üzerine çıkabilen bu gazellerdeki ortak özellik, her beytin iki şair tarafından söylenmiş olmasıdır. Ortaklığa katılan bütün şairler, dönüşümlü olarak karşı karşıya gelmekte, fakat beyitlerin anlam bütünlüğü korunmaktadır. Aşağıda, Kâzım Paşa, Namık Kemâl, Halet ve Hersekli Arif Hikmet'in ortaklaşa söyledikleri gazeli örnek olarak sunuyoruz[6]:

Âleme erbâb-ı aşkın i'tibârın görmedik (Kâzım)
Câh ile ehl-i kemâlin iştiharın görmedik (Kemâl)

5 Tank Kip, TRT Türk Sanat Musikîsi Sözlü Eserler Repertuvan, Ankara 1979, (3. bs).

6 İbnülemîn Mahmud Kemâl İnal, *Divân-ı Hersekli Arif Hikmet,* İstanbul 1335, s. 203-205; aynı gazel, Namık Kemâl Divanı (Millet Ktp., Ali Emirî, manzum 423, yk. 43 a— 43 b)'ında vardır.

îktibâs-ı pertev etmişdir çerâğ-ı Tûr'dan (Kemâl)
Yandı dil mahv oldu hâlâ bir şerârın görmedik (Halet)

Tâ ezelden teşne-leb sahrâ-neverd-i mihnetiz (Halet)
Biz bu vâdî-i cünûnun cûybârın görmedik (Hikmet)

Ser-te-ser âlem diyâr-ı merge pûyândır henüz (Hikmet)
Sarsar-ı ömr-i şitâbânın gubârın görmedik. (Kemâl)

Biz humâr-âlûd-ı ye'siz telhi-i eyyamdan (Kemâl)
Bezm-i imkânın şarâb-ı hoş-güvârın görmedik (Kâzım)

Biz neler gördük geçirdik bender-i âmâlde (Kâzım)
Arz-ı kâlâ-yı kemâlin bir medarın görmedik (Hikmet)

Ehl-i nahvet irtifa'-ı câha mağrur olmasın (Hikmet)
Kasr-ı ikbâlin cihanda pây-dârın görmedik (Halet)

Neş'e-i bezm-i cemâle âferîn sad âferîn (Halet)
Bâde-nûş-ı aşkının asla humarın görmedik (Kemâl)

Her hevâ-yı mihnetin gördük hitâm u gayetin (Kemâl)
Bahr-ı bî-pâyân-ı hicranın kenarın görmedik (Kâzım)

Lutfu var olsun hadeng-i gamze-i câdûsunun (Kâzım)
Dağlardan başka dilde yâdgârın görmedik (Halet)

Nâleye pervane nâ-mahrem nevaya andelîb (Halet)
Mübtelâ-yı derd-i aşkın gam-güsârın görmedik (Hikmet)

Câm-ı feyz olmuş meger işkeste-i seng-i cefâ (Hikmet)
Bâde-i bezm-i visalin neş'e-dârın görmedik (Kâzım)

Yana yana kıldılar pervâneveş mahv-i vücûd (Kâzım)
Küştegân-ı aşkının hâk-i mezarın görmedik (Kemâl)

Fülk-i dil kaldı esîr-i çâr-mevc-i ıztırâb (Kemâl)
Biz bu dehrin bir müsâ'id rüzgârın görmedik (Halet)

Lâ-mekân-seyr-i tecerrüddür gamınla her biri (Halet)
Sâlikân-ı hayretin dâr u diyarın görmedik (Kâzım)

Mâni-i tedbîrdir dünyâda teşviş ü nifak (Kâzım)
İttihâd-ı re'y ü efkârın karârın görmedik (Hikmet)

Bulmadı feyz-i taravet gonce-i maksûdumuz (Hikmet)
Biz bu bâğ-ı mihnetin bir nev-bahârın görmedik (Kemâl)

Murğ-ı dil cân atdı dâm-ı zülfüne amma yine (Kemâl)
İltifât-ı gamze-i hâtır-şikârın görmedik (Halet)

Bî-revâc olsa nola âlî-metâ-ı ma'rifet (Halet)
Âlemin irfana vâkıf bir kibarın görmedik (Hikmet)

Ermedi dest-i irâdet dâmen-i irşadına (Hikmet)
Âh kim deşt-i hakikat şeh-süvârın görmedik (Kâzım)

Şâ'ir-i Hikmet-şinâsân-ı cihandan Kâzıma (Kâzım)
Nâmık u Halet gibi şöhret-şi'ârın görmedik (Kâzım)